

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТИ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТИ
Әлеуметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасы

СИЛЛАБУС

Әлеуметтік институттар мен процестер 1 курс,
к/б, қысқы семестр, 3 кредит

Лектордың аты-жөні: Нұрбекова Ж.А. , социол. ғылымдарының докторы,
Телефон: 2674383 (111)

e-mail:

Оқытушы: Сарыбаева И.С.

Телефон: 2674383 (111)

e-mail: indira-1982@mail.ru

1. Курстың қысқаша сипаттамасы

Осы заманғы Қазақстан Республикасындағы қалыптасқан институттарды, әлеуметтік институттар мен ұйымдардың пайда болуы мен жойылуы жайлы ақпараттар алуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, студенттер әлеуметтік институттар мен ұйымдар жайлы ежелгі дәуірден қалыптасқан, мысалы, обтасы, мемлекет, білім және т.б. мәлімет ала алады. Қазіргі уақыт талабына сай жаңа әлеуметтік институттар мен ұйымдар пайда болуда, мысалы Қазақстанда бұрын болмаған нарықтық институттар: демократия институттары және азаматтық қоғам ұйымдары және т.б.

«Әлеуметтік институт» пәні бұл студенттерге әлеуметтік институт пен оның элементтерін зерттеуде қолданылатын әлеуметтік әдістер мен негізгі теоретикалық бағыттар туралы кешенді білім береді.

«Әлеуметтік институт» курсы қоғам дамуының басты элементі ретінде әлеуметтік институт туралы жүйелі білім алуға бағытталған.

Жоғарғы кәсіби білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарт бойынша студенттер кемінде әлеуметтік институттар мен олардың дәстүрлі және жаңа әлеуметтік процестердің түрлері туралы дағдыларды, білімдерді білу керек. Сонымен бірге, студенттер қазіргі кездегі қоғамның әлеуметтік өзгерістер мен әлеуметтік қимылдардың нысаны мен ерекшеліктерін білу керек.

«Әлеуметтік институт» пәнін зерттеу объектілері - әлеуметтік институттар мен әлеуметтік процестер болып табылады. Берілген оқу пәнінің қарастыру құралы болып, түгелдей аспектідегі әлеуметтік институттар мен әлеуметтік процестерді қамтитын әлеуметтанудың көп бөлігі енеді.

2. Курстың мақсаты мен міндеттері:

- студенттерді әлеуметтік-стратификациондық жүйелерді саралаудың әлеуметтік амалмен таныстыру;
- магистранттарға зерттеудің қолданбалы әлеуметтік әдістерді игеруге, әлеуметтік институттардың функциялары мен элементтерін қарастыруға көмектесу;
- студенттерге әлеуметтік институттарының әдістемелік саралауын беру.

3. Біліктіліктің негізгі формалары

Сіздің курстан білетініңіз:

- әлеуметтік институттар мен ұйымдардың қалыптасуы және олардың жетістіктері туралы;
- әлеуметтік институттар мен ұйымдардың негізгі белгілері мен сипаттамасы;

- әлеуметтік институттар мен ұйымдардың пайда болуы мен жойылуының себептері жайлы;
- «Қоғамның әлеуметтік құрылымы» пәнінің объектісі туралы.

Сіз дағды аласыз:

- әлеуметтік құрылымның мәні мен мағынасын түсіне білу;
- әлеуметтік құрылымның түрлері жайлы таныс болу;
- әлеуметтік стратификация туралы нақты білу;
- әлеуметтік құрылымның даму перспективалары жайлы білу;

4. Пререквизиттер

Бакалавриатта білім алу базалық пәндер бойынша теориялық фундаменталды білім және тәжірибелік дағдыларды игеруге бағыт береді, ары қарай қорытындысы диплом қорғау әрекетке бағыт береді. «Әлеуметтік институттар мен ұйымдар» курсына жақсы меңгеру үшін «Жалпы әлеуметтану», «Әлеуметтанудың тарихы», «Тұлғаның әлеуметтануы», «Экономикалық әлеуметтану», «Әлеуметтік басқару», «Әлеуметтік процестермен басқару» және т.б. пәндермен таныс болу қажет.

5. Постреквизиттер

Бұл пәнді терең игеру үшін қажетті пәндер «Қоғамның әлеуметтік жүйесі», «Экономикалық әлеуметтану», «Әлеуметтік басқару», «Әлеуметтік процестермен басқару» «Әлеуметтік институттар мен ұйымдар» және т.б.

Оқу сабақтарының графигі

ФИО	Өткізу орны және уақыты			Байланыстық ақпарат
	Лекция	Семинар	СӨЖ	
Сарыбаева И.С.	Сабақ кестесі бойынша	Сабақ кестесі бойынша	Сабақ кестесі бойынша	ж.т. 2674373 (111)

Семинар сабақтарының тақырыптары

Модуль 1.

Семинар №1. Әлеуметтік институттар мен әлеуметтік ұйымдар қоғамның әлеуметтік құрылымының элементі

1. Әлеуметтік ұйым түсінігі.
2. Әлеуметтік институттар мен ұйымдардың әртүрлі тұжырымдамалары.

Семинар №2. Әлеуметтік институттар мен ұйымдармен байланысты негізгі категориялар мен түсініктер

1. Әлеуметтік институттар түсінігі
2. Нормалар, мәртебе, ролдер әлеуметтік институттардың категориясы ретінде

Семинар №3. Әлеуметтік институттарды оқытудың әдістемелік негіздері

1. Әлеуметтік институт әлеуметтік өмірдің басты элементі ретінде.
2. Т.Веблен «Теория праздного класса» әлеуметтік институт туралы.

Семинар №4. Әлеуметтік институттың функциялары

1. Айқын және латентті функциялары.
2. Әлеуметтік институттардың ішіндегі жанжалдардың мінезі.

Семинар №5. Институттар ішіндегі әдет-ғұрып, салт-дәстүр және т.б. нормативті құндылықтар

1. Әлеуметтік институттың ішкі құрылымы.
2. Қоғамда және мәдениеттегі нормативті жүйе.

Модуль 2.

Семинар №6. Әлеуметтік институттың институционализациялауы

1. Әлеуметтік институттың институционалды белгілері.
2. Институционалды автономия.

Семинар №7. Әлеуметтік институттың дифференциациясы

1. Әлеуметтік институттың негізгі типтері.
2. Әлеуметтік институттардың иерархиясы.

Семинар №8. Әлеуметтік институттың құрылымы

1. Әлеуметтік институттың ішкі құрылымы.
2. Әлеуметтік процестер мен олармен басқару әдістер.

Семинар №9. Қазақстан нарық жағдайындағы жаңа әлеуметтік институттар

1. Азаматтық қоғам, бизнес жаңа әлеуметтік институттар ретінде.
2. Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік институттарды социологиялық зерттеу.

Семинар №10. Мәдениет пен дін әлеуметтік институт ретінде

1. Мәдениеттің әлеуметтік функциялары.
2. Діннің функциялары, мәртебе мен рольдері қазіргі кездегі әлеуметтік институт ретінде.

Семинар №11. Отбасы, денсаулық сақтау әлеуметтік институт ретінде

1. Отбасы генезисі.
2. Денсаулық сақтау мен экономиканың әлеуметтік институттары.

Семинар №12. Мемлекеттік саясат және әлеуметтік институттардың дамуы

1. Мемлекет әлеуметтік институттың саяси үлгісі ретінде.
2. Экономика және құқық әлеуметтік институт ретінде.

Оқу сабақтарының календарлық-тақырыптық жоспары

Тақырыптар атауы	Апталар бойынша бөлу			
	Лекция	Семинар	СМӨЖ	СӨЖ
1. Әлеуметтік институттар мен әлеуметтік ұйымдар қоғамның әлеуметтік құрылымының элементі (2 сағ.)	2	4	3	3
2. Әлеуметтік институттар мен ұйымдармен байланысты негізгі категориялар мен түсініктер (1 сағ.)	1	2	3	3
3. Әлеуметтік институттарды оқитудың әдістемелік негіздері	2	4	3	3
4. Әлеуметтік институттың функциялары	1	2	6	6
5. Институттар ішіндегі әдет-ғұрып, салт-дәстүр және т.б. нормативті құндылықтар	2	4	3	3
6. Әлеуметтік институттың институционализациялауы	1	2	3	3
7. Әлеуметтік институттың дифференциациясы	1	2	3	3
8. Әлеуметтік институттың құрылымы	1	2	3	3

9. Қазақстан нарық жағдайындағы жаңа әлеуметтік институттар	1	2	6	6
10. Мәдениет пен дін әлеуметтік институт ретінде	1	2	6	6
11. Отбасы, денсаулық сақтау әлеуметтік институт ретінде	1	2	3	3
12. Мемлекеттік саясат және әлеуметтік институттардың дамуы	1	2	3	3
Барлығы	15	30	45	45

Сабакка дайындалу үшін материалдарды оқыту графигі

№	Тапсырма	Тапсырманың мақсаты мен мазмұны	Ұсынылатын әдебиет	Тексеру түрі	Тапсыру мерзімі	Макс балл
1	Ауызша баяндама	өз ойын тұжырымдай білу	1. Веблен Т. Теория праздного класса. М., 1984. 2. Андреев Ю.П., Коржевская А.М. Әлеуметтік институт: мазмұны, функциялары, құрылымы. Свердловск, 1989.	Тақылау	1 апта	1
2	Баяндама жазу	2-3 бетке негізгі ойын жазу	1. Масловский М.В. Макс Вебердің бюрократия теориялары мен қазіргі саяси әлеуметтану. Н. Новгород, 1997. 2. Комеров М.С. Әлеуметтануға еңгізу. М.: Наука, 1994. Тарау - Әлеуметтік институттар.	Тақылау	2 апта	1
3	Реферат	7-8 бет реферат жазу	1. Бергер П.Л. Әлеуметтануға шақыру. Гуманистік келешек. №4, 1996, 84 б. 2. Мертон Р. Анық және жасырын функциялар (Американская социологическая мысль: Тексты. М., 1994. 379-447 б.).	Реферат	3 апта	5
4	Пікірталас	Белсенді түрде өз ойын білдіру	1. Смелзер Н. Әлеуметтану М., 1994. 2. Гидденс Э. Әлеуметтану. М., 1999.	Тақылау	4 апта	1
5	Реферат	7-8 бет реферат жазу	1. Кордино С.Г. Институциональные матрицы и развитие России. Новосибирск, 2001. 2. Резник Ю.М. Әлеуметтік теорияға еңгізу: Әлеуметтік эпистемология. М., 1996.	Реферат	5 апта	5
6	Баяндама	2-3 бетке негізгі ойын жазу	1. Резник Ю.М. Әлеуметтік теорияға еңгізу: Әлеуметтік эпистемология. М., 1996. 2. Фролов С.С. Әлеуметтану. Оқулық. М.,	Тақылау	6 апта	1

			1994. III бөлім. 3 тарау. V бөлім.			
7	Ауызша баяндама	өз ойын тұжырымдай білу	1. Масловский М.В. Макс Вебердің бюрократия теориялары мен қазіргі саяси әлеуметтану. Н. Новгород, 1997. 2. Комеров М.С. Әлеуметтануға еңгізу. М.: Наука, 1994. Тарау - Әлеуметтік институттар.	Тақылау	7 апта	1
8	Жазбаша жұмыс	2-3 бетке негізгі ойын жазу	1. Кордино С.Г. Институциональные матрицы и развитие России. Новосибирск, 2001. 2. Резник Ю.М. Әлеуметтік теорияға еңгізу: Әлеуметтік эпистемология. М., 1996.	Тақылау	8 апта	1
9	Эссе	2-3 бетке негізгі ойын жазу	1. Бергер П.Л. Әлеуметтануға шақыру. Гуманистік келешек. №4, 1996, 84 б. 2. Мертон Р. Анық және жасырын функциялар (Американская социологическая мысль: Тексты. М., 1994. 379-447 б.).	Тақылау	9 апта	1
10	Реферат	7-8 бет реферат жазу	1. Смелзер Н. Әлеуметтану М., 1994. 2. Гидденс Э. Әлеуметтану. М., 1999.	Реферат	10 апта	5
11	Пікірталас	Белсенді түрде өз ойын білдіру	1. Кордино С.Г. Институциональные матрицы и развитие России. Новосибирск, 2001. 2. Резник Ю.М. Әлеуметтік теорияға еңгізу: Әлеуметтік эпистемология. М., 1996.	Тақылау	11 апта	1
12	Ауызша баяндама	2-3 бетке негізгі ойын жазу	1. Резник Ю.М. Әлеуметтік теорияға еңгізу: Әлеуметтік эпистемология. М., 1996. 2. Фролов С.С. Әлеуметтану. Оқулық. М., 1994. III бөлім. 3 тарау. V бөлім.	Тақылау	12 апта	1

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

НЕГІЗГІ:

1. Веблен Т. Теория праздного класса. М., 1984.
2. Андреев Ю.П., Коржевская А.М. Әлеуметтік институт: мазмұны, функциялары, құрылымы. Свердловск, 1989.
3. Масловский М.В. Макс Вебердің бюрократия теориялары мен қазіргі саяси әлеуметтану. Н. Новгород, 1997.
4. Комеров М.С. Әлеуметтануға еңгізу. М.: Наука, 1994. Тарау - Әлеуметтік институттар.
5. Бергер П.Л. Әлеуметтануға шақыру. Гуманистік келешек. №4, 1996, 84 б.
6. Мертон Р. Анық және жасырын функциялар (Американская социологическая мысль: Тексты. М., 1994. 379-447 б.).
7. Штомпка П. Әлеуметтік өзгерістердің әлеуметтануы. М., 1996. 30-44 б.

ҚОСЫМША:

1. Смелзер Н. Әлеуметтану М., 1994.
2. Гидденс Э. Әлеуметтану. М., 1999.
3. Кордино С.Г. Институциональные матрицы и развитие России. Новосибирск, 2001.
4. Резник Ю.М. Әлеуметтік теорияға еңгізу: Әлеуметтік эпистемология. М., 1996.
5. Фролов С.С. Әлеуметтану. Оқулық. М., 1994. III бөлім. 3 тарау. V бөлім.

Баға қою саясаты

1. Баға шарттары (сабақ түріне қарай балды жіктеу)

Ағымдағы бақылау: 30 бал (мах):

- 3 бал - дәрістегі мәліметті ұғынуына байланысты;
- 12 бал - семинарда практикалық тапсырманы орындауына байланысты;
- 15 бал – СӨЖ нәтижесіне байланысты, оқытушының кеңесін есепке ала отырып, оның сапасының жақсаруы;
- аралық тапсырмалар: **30 бал (мах) 5 (мах) балдан 6 аралық тапсырмаға.**

Аралық бақылаудың нәтижесі ағымдағы бақылауды ескере отырып жинақтау принципі бойынша ведомосьта көрсетіліп емтиханға жіберуге негіз болады.

Аралық бақылау: 40 бал (мах) (емтихан түрінде).

Қорытынды балл аралық бақылаудың (60%) және аралық аттестацияның (емтихан) – 40% жалпы қосқанда - 100% үлгерімнің максималды көрсеткіші ретінде анықталады.

2. Пән бойынша балдардың жіктелуі

№	Бақылау түрі	Сабақтың түрі	Мах.бал
1.	Ағымдағы бақылаудың жалпы балы:		30
	А) бір дәріс сабағына қатысу (15 с. • 0,2 б.=3);	дәріс сабағына қатысу;	3
	Б) бір семинар сабағындағы белсенділік (15с. • 0,8 б.=12);	семинарға қатысу;	12
	В) СМӨЖ орындау (15 с. • 1 б. =15 б.)	әр СМӨЖ-дің мағынасы	15

2.	Аралық тапсырмаларды орындаудың жалпы балы (6 аралық тапс. • 5 б. =30 б.)	Аралық тапсырмалар қалың қара шрифтімен көрсетілген	30
3.	Аралық бақылау	Емтихан	40
4.	Пән бойынша қорытынды бал		100

3. Бағалау шкаласы (%)

Әріптік мағынасы	Пайыздық мағынасы	Бағалық мағынасы	
A	95-100	Өте жақсы	4
A -	90-94		3,67
B+	85-89	Жақсы	3,33
B	80-84		3,0
B-	75-79		2,67
C+	70-74	Қанағаттанарлық	2,33
C	65-69		2,0
C-	60-64		1,67
D+	55-59		1,33
D	50-54		1,0
F	0-49	Өте нашар	0

Студент оқу бағдарламасын толық (ол барлық бақылауларды тапсыруы қажет) орындау барысында зачет алу үшін кемінде 50 бал жинау керек.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ (СӨЖ бойынша тапсырмалар)

1. Мемлекет немесе әлеуметтік институт.
2. Әлеуметтік институт ішіндегі құнды артықшылықтары.
3. Әлеуметтік институттардың жасырын функциялары.
4. Әлеуметтік институттардың материалдық сипаттамасы.
5. Отбасы әлеуметтік институт ретінде.
6. Әлеуметтік институт пен әлеуметтік ұйымның өзін-өзі теңестіру.
7. Мектеп әлеуметтік институт ретінде.
8. Әлеуметтік институттың дағдарысы. Дисфункция.
9. Әлеуметтік институт пен әлеуметтік ұйымның мәртебесі.
10. М.Вебер бюрократия мен бюрократиялық әлеуметтік ұйымдар туралы.
11. Кеңес Үкіметінен кейінгі кеңістіктегі бюрократиялық ұйымдардың Реформалары.
12. Әлеуметтік институттардың пайда болуы. Тарихи және әлеуметтік-экономикалық себептер.
13. Мәдениет әлеуметтік институт ретінде.
14. Әскери әлеуметтік институттар мен ұйымдар.
15. Формальды емес әлеуметтік ұйымдар.
16. Әлеуметтік ұйымдардың типтері мен белгілері.
17. Денсаулық сақтау әлеуметтік институт ретінде.
18. Институционалды автономия.
19. Әлеуметтік институт пен әлеуметтік ұйымдар ішіндегі әлеуметтік бақылау.
20. Әлеуметтік институт пен әлеуметтік ұйымдар ішіндегі тәртіп ережелері мен үлгілері.
21. Нарық және оның әлеуметтік институт пен әлеуметтік

- ұйымдардың сипаттамасына әсері.
22. Әдет-ғұрыптар мен дәстүрлер әлеуметтік институттардың құндылығы ретінде.
 23. Әлеуметтік институттардың ішіндегі дағдарыстардың сипаты.
 24. Әлеуметтік институттың анық функциялары.
 25. Ұйымдардың әлеуметтік белгілері.
 26. Дін әлеуметтік институт ретінде. Қазақстандағы діни ұйымдар.
 27. Азаматтық қоғам әлеуметтік институт ретінде.
 28. Демократия әлеуметтік институт ретінде.
 29. Экология әлеуметтік институт ретінде.
 30. Ғылым әлеуметтік институт ретінде.

АРАЛЫҚ БАҚЫЛАУЛАРДЫ ҚАБЫЛДАУ КЕСТЕСІ

№	Аралық бақылаудың тақырыптары	Нысаны	Апта
1.	Әлеуметтік институт мәселелері бойынша әлеуметтанудың әртүрлі көзқарастары мен тұжырымдамалары.	Ауызша	4
2.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік институттардың типтері мен олардың функционалдығы.	Жазбаша	8

ЕМТИХАНДАР БОЙЫНША СҰРАҚТАР

1. Әлеуметтік институттың функциялары.
2. Мемлекет әлеуметтік институт ретінде.
3. Әскери әлеуметтік институттар.
4. Әлеуметтік институттың социализация функциясы.
5. Әлеуметтік институт ішіндегі құнды артықшылықтары.
6. Әлеуметтік институттардың жасырын функциялары.
7. Саяси әлеуметтік институттар.
8. Әлеуметтік институттардың материалдық сипаттамасы.
9. Әлеуметтік институт мүшелерінің негізгі рольдері .
10. Әлеуметтік институттың өзін-өзі теңестірілуі.
11. Әлеуметтік институттың түсінігі.
12. Білім алу әлеуметтік институт ретінде.
13. Әлеуметтік институттың дағдарысы.
14. Әлеуметтік институттың типологиясы.
15. Әлеуметтік институттардың пайда болуы. Негізгі себептері.
16. Әлеуметтік институттың мәртебесі.
17. Әлеуметтік институттың институционализациялауы.
18. Әлеуметтік институттардың өзара байланысы.
19. Мәдениет әлеуметтік институт ретінде.
20. Әлеуметтік институттың мекемесі.
21. Денсаулық сақтау әлеуметтік институт ретінде.
22. Институт мүшелерінің институционалды тәртібі.
23. Қоғам өміріндегі институттардың орны мен ролі.
24. Қазақстан Республикасындағы нарық қатынастар кезіндегі жаңа әлеуметтік институттардың пайда болуы.
25. Әлеуметтік институттың институционалды белгілері.
26. Әлеуметтік институттар ішіндегі әлеуметтік бақылау.
27. Әлеуметтік институттар ішіндегі тәртіп ережелері мен үлгілері.
28. Экономикалық жағдай мен олардың әлеуметтік институттың

функционалдығына әсері.

29. Отбасы әлеуметтік институт ретінде.
30. Әлеуметтік институттың символикалық және утилитарлы жақтары.
31. Әлеуметтік институттың дисфункциясы.
32. Әдет-ғұрыптар мен дәстүрлер әлеуметтік институттың нормативтік құндылықтары ретінде.
33. Әлеуметтік институттардың ішіндегі дағдарыстардың сипаты.
34. Әлеуметтік институттың анық функциялары.
35. Әлеуметтік институттағы бюрократиялық жүйенің құрамында болуы немесе болмауы.
36. Әлеуметтік институтта қоғамның қажеттіліктері.
37. Дін әлеуметтік институт ретінде.
38. Демократия әлеуметтік институт ретінде.
39. Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік институттарды социологиялық зерттеу жағдайы.
40. Әлеуметтік институттар мен әлеуметтік ұйымдар: ұқсастықтары, айырмашылықтары, ерекшеліктері.
41. Әлеуметтік функцияның коммуникативті функциясы.
42. Әлеуметтік ұйымның ішкі құрылымы.
43. Экология әлеуметтік институт ретінде. Экологиялық ұйымдар.
44. Әлеуметтік институттың регулятивті функциясы.
45. Әлеуметтік институттардың интегративті функциясы.
46. Азаматтық қоғам әлеуметтік институт ретінде.
47. Әлеуметтік институтпен байланысты негізгі түсініктер мен категориялар.
48. Ғылым және ғылыми мекемелер әлеуметтік институт және әлеуметтік ұйымдар ретінде.
49. Қажетті емес әлеуметтік институттар мен ұйымдар.
50. Мемлекет және азаматтық қоғам тарапынан әлеуметтік институттар мен әлеуметтік ұйымдардың қызметіне бақылауды ұйымдастыру.
51. Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік институттар мен ұйымдар ретінде шығатын партиялық және басқа да саяси, қоғамдық ұйымдар.
52. М.Вебер бойынша әлеуметтік ұйымның идеалды типі.
53. Әлеуметтік институттың интегративті функциясы.
54. Жай және күрделі әлеуметтік институттар.
55. ҚР жойылып кеткен әлеуметтік институттар (КСРО – да орын алған) .
56. Қандай жағдайда әлеуметтік институт өзінің маңызын жоғалтады.
57. Әлеуметтік институттар мен ұйымдардағы қызметкерлер: үйлсімді саны, , кәсібі, өзгерістер мен реформаларға көзқарасы.
58. Әлеуметтік институт пен ұйымның қызметіндегі индивид.
59. Әлеуметтік институт моральды-өнегелі нормалар, ережелер.
60. Құқық әлеуметтік институт ретінде.
61. Жеке меншік әлеуметтік институт ретінде.
62. Экономика әлеуметтік институт ретінде.
63. БАҚ әлеуметтік институт ретінде.
64. Әлеуметтік институттардың интеграциясы.
65. Азаматтық қоғам әлеуметтік институт ретінде.
66. Әлеуметтік институттардың факторальды саралауы.
67. Саясат әлеуметтік институт ретінде.
68. Билік құрылымы әлеуметтік институт ретінде.
69. Әскери күш әлеуметтік институт ретінде.